

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

“แม่น้ำ” ถือเป็นจุดกำเนิดแห่งวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ที่มักจะมีตำนานเล่าขานถึง ที่มาได้อย่างน่าสนใจ “จรเข้สามพัน” เป็นชื่อแม่น้ำโบราณสมัยสุวรรณภูมิ ถือเป็นเส้นเลือดใหญ่ของเมืองโบราณอู่ทอง ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำทวน-จรเข้สามพัน เป็นส่วนหนึ่งของภาคกลางของไทย พบหลักฐานและร่องรอยการอยู่อาศัยและการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมายของผู้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้น แม่น้ำทวนเป็นทางน้ำที่แยกจากแม่น้ำแม่กลองที่บริเวณใกล้เขื่อนวิรัชลางกรณ์ เขต อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี

ไหลออกสู่ทะเลได้โดยง่าย เพื่อเข้าถึงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนค้าขายระยะไกลโพ้นทะเล เนื่องจากดินแดนอู่ทองนี้ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าโลกโบราณระหว่างจีน-อินเดีย จากอ่าวเบงกอลมาขึ้นบกที่มะละแหมะ ผ่านมะริด หวาย เข้าประเทศไทย ที่ด่านเจดีย์สามองค์ ผ่านชุมชนโบราณลุ่มแม่น้ำแม่กลองมายังลำน้ำจรเข้สามพัน แล้วออกสู่อ่าวไทยที่แม่น้ำนครชัยศรี โบราณวัตถุที่ขุดพบมีทั้งลูกปัดที่ทำจากหินโมราหรือหิน

ขึ้นทวน จนสองสามภรรยาไม่สามารถจะหาอาหารมาให้จระเข้กินได้ จึงปล่อยจระเข้ลงไปในทากินที่ในแม่น้ำหน้าบ้าน อยู่มาวันหนึ่งขณะที่จระเข้กำลังนอนอยู่ใต้สะพานท่าน้ำน่าจะเป็นอย่างนั้นหรืออาหารหรือยากรลิมรสเ็นมนุษย์ขึ้นมาอย่างไรไม่ทราบได้ พอชายสามเ็นเดินลงมาท่าน้ำ

เล่าขานตำนาน “จรเข้สามพัน” สายน้ำแห่งชีวิตลุ่มแม่น้ำทวน

แนวของแม่น้ำไหลขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งเกือบตรงกันข้ามกับทิศทางไหลของแม่น้ำแม่กลองที่เป็นต้นน้ำของแม่น้ำทวน แม่น้ำจรเข้สามพันกลับผันตัวเองจากแม่น้ำแม่กลองตรงเขต อ.ท่าม่วง ไหลย้อนทวนราวกับคนดื่มน้ำสร้างวีรกรรมสู้ศึกเหนือผ่านเขตอำเภอพนมทวน เขตตำบลรางหวาย เลี้ยวผ่านย่านห้วยยาง ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี ดันดันเข้าสู่เขต จ.สุพรรณบุรี ทิศทางการไหลเช่นนี้แตกต่างจากแม่น้ำสายหลักต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ เพราะด้วยเหตุนี้จึงถูกเรียกว่า “แม่น้ำทวน” ช่วงครึ่งท้ายของแม่น้ำสายนี้เรียกว่า “แม่น้ำจรเข้สามพัน” ซึ่งไหลขึ้นต่อไปตามแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนถึงเขต อ.อู่ทอง จึงไหลเฉียงลงตามแนวทิศตะวันตกเฉียงใต้แล้วระบายลงสู่แม่น้ำสุพรรณบุรีหรือแม่น้ำท่าจีน

ตามหลักฐานประวัติศาสตร์มีน้อย กว่า ๒,๓๐๐ - ๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว พื้นที่เมืองโบราณอู่ทองเป็นพื้นที่อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลไม่มากนัก ชุมชนโบราณอู่ทองเกิดขึ้นช่วงก่อนเริ่มปรากฏวัฒนธรรมในพุทธศาสนา ยุคแรก คนสมัยนั้นนิยมศิลปะแบบทวารวดี พบโบราณวัตถุกระจายตัวอยู่ริมฝั่งแม่น้ำในบริเวณลุ่มของแม่น้ำทวน-จรเข้สามพัน ตั้งแต่เขต อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี มาจนถึงเขต อ.ดอนเจดีย์ อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี ลักษณะการเลือกทำเลที่ตั้งชุมชนสามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินหรือออกไปยังแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำสุพรรณบุรีเพื่อ

อะเกด หินโมกุลหรือหินคาร์เนเลียน ซึ่งผลิตได้ในอินเดีย เครื่องประดับรูปไก่ยืนบนฟุตทำด้วยโลหะสำริด สันนิษฐานว่าผลิตที่ตอนเหนือของประเทศเวียดนาม นอกจากนี้ ยังพบเปลือกควอทซ์ต่าง ๆ และหินหยก

ส่วนชื่อของแม่น้ำ “จรเข้สามพัน” จะมีที่มาอย่างไรนั้น มีการบอกเล่าปากต่อปากกันมาหลายตำนาน บ้างก็เล่าว่า เป็นเพราะลำน้ำสายนี้มีจระเข้ชุกชุมอยู่มาก จนเรียกว่าแม่น้ำจรเข้สามพัน แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าชื่อนี้เรียกกันมาแต่โบราณ หรือถูกเปลี่ยนเพี้ยนไปในปัจจุบัน บางตำนานเล่าว่า ลำน้ำแห่งนี้มีจระเข้อยู่ ๓ พันธุ์ คือ พันธุ์ที่หนึ่งมีหัวเป็นพังพืดคล้ายตีนเป็ด พันธุ์ที่สอง “หน้าเตน” คือมีรอยสีขาวเป็นจุดบนหน้ามาก และพันธุ์ที่สามมีก้นกลมเหมือนก้นหูดติดอยู่บนหัวเรียกว่าพันธุ์ “ก้นขี้หมา” ดังนั้นจึงเรียกว่า “แม่น้ำจรเข้สามพัน” ต่อมาได้เรียกเพี้ยนคำว่า “พันธุ์” กลายมาเป็น “พัน” ดังปรากฏในปัจจุบัน

นิทานพื้นบ้าน ที่เล่าสู่กันฟังเกี่ยวกับแม่น้ำแห่งนี้มีอยู่ว่า เดิมมีสามภรรยาคู่หนึ่งอาศัยอยู่เรือนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ วันหนึ่งสองสามีภรรยาได้เดินทางไปพบเพื่อนชาวประมงผู้เลี้ยงลูกจระเข้ไว้ตัวหนึ่ง เป็นที่ตอใจอยากจะได้ไปเลี้ยงบ้าง สองสามีภรรยาจึงฮั่นฮอนขอซื้อลูกจระเข้จากชาวประมงผู้นั้นตกลงกันในราคามิตรภาพคือ ๓,๐๐๐ เบี้ย เมื่อจ่ายเงินเรียบร้อยแล้ว สองสามีภรรยาก็นำลูกจระเข้ดังกล่าวไปเลี้ยงไว้ในบ่อขุดข้างบ้านของตนจะเข้ก็เติบโต

เจ้าจระเข้ก็คาบเอาชายผู้เคยเลี้ยงมันมาลงไปในน้ำ ฝ่ายภรรยาเสียใจและโกรธจระเข้ตัวนั้นมากถึงกับร้องออกไปว่า “เมื่อกินข้าวของข้าแล้ว ก็จงมากินข้าผู้เป็นเมียเสียด้วยจึงจะได้ตายไปด้วยกัน” ในที่สุดจระเข้ก็คาบนางไปกินอีกคนหนึ่ง ชาวบ้านในแถบนั้น จึงเรียกจระเข้ตัวนั้นว่า “จรเข้สามพัน” ซึ่งหมายถึงราคาที่สามภรรยาซื้อมาจากเพื่อนชาวประมง และเรียกลำน้ำแห่งนี้ว่า “แม่น้ำจรเข้สามพัน”

จนถึงวันนี้แม่น้ำจรเข้สามพันยังคงทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตให้คนในท้องถิ่นอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยมีร่องรอยประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าวิถีชีวิตริมน้ำของผู้คนแต่ละช่วงเวลา ตั้งแต่สมัยก่อนหน้าทวารวดี รวบรวมไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ในแหล่งโบราณคดี ๓ แห่งคือ แหล่งโบราณคดีบ้านดอนระฆัง แหล่งโบราณคดีบ้านม่วงงาม และแหล่งโบราณคดีบ้านหนองหัวอุด ตั้งอยู่ที่ ต. ดลิ่งชัน อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี ส่วนที่ อ.จรเข้สามพัน มีวนอุทยานพุม่วง นับเป็นป่าใกล้เมืองที่หาได้ยากแห่งหนึ่งที่มีอุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด อาทิ จันทน์กะพ้อ ประเือก มีสวนหินที่สวยงาม และร่องรอยประวัติศาสตร์อย่างคอกช้างสมัยทวารวดี เขากำเสือ กรุพระเครื่อง กำเสา และน้ำตกพุม่วง ที่กล่าวข้างอิงถึงในเอกสารข้างบน

ที่มา : เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำทวน-จรเข้สามพันและลุ่มน้ำอู่ทอง” ของรศ.สุพรรณและทีมนักศึกษาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร